

Pretului

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 68.

Sibiu, 25/6 Septembrie 1879.

Anulu II.

Date statistice despre instructiunea publica în Ungari'a și Transilvani'a.

Ori-câte informatiuni oficiale și neoficiale se publica în fiacare anu despre starea scóloru din aceste țeri, ele totusi sunt cunoscute fôrte reu sau nici-decum în afara, din care cauza apoi se și audu opiniunile cele mai extravagante în această materia. Aici în Transilvani'a de câteori a publicatu ministrulu anuariu generale despre scóle, totdeauna diariile romanesci au reflectatu la informatiunile date și au reprodusu celu puçinu cifrele principali comparative. Cu tóte acestea ni s'a intemplatú între altele se audimu, că cu ocaziunea desbaterilor dietali de asta-primavéra, decurse asupra proiectului fatale de limba, chiaru și unii romani din Romani'a ratiónele asia, că orice statú are dreptu se puna orice limba va voi în scólele sale; éra unii mergea și mai departe în a loru naivitate, că compará pe cele 10 milióne de poporatiuni nemagiare din Ungari'a, Transilvani'a și Croati'a cu cele 50 mii de ciangai din Moldov'a. Acei „ómeni buni, dara musicanti rei“, nu avea nici-o idea celu puçinu de urmatóriele inpregiurari:

1. Că în Ungari'a statulu cá atare, de candu existe elu, mai niciodata nu a infintiatu nici unu institutu de cultura pâna în timpulu mai dincóce, ci că scólele multe puçine, bune rele cum érá, fusesera întemeiate și tinute de bisericile fiacarei confessiuni și de nationalitati, din averile și pungile loru particulare.

2. Că chiaru și pâna antierti (1877) statulu Ungariei și comunele politice nu avea mai multe scóle ale sale decâtú 1731; din contra numerulu scóloru confessionali, adeca care sunt proprietatea comuneloru bisericesci de diverse nationalitati, este de 13,755! éra în acestea scóle confessionali, pe care statulu nu le ajuta mai cu nimic, ambla preste 1 milionu și 500 mii de scolari, și abia 40 de mii în ale statului.

3. Că statulu Ungariei nici pâna în dio'a de astadi nu dá în budgetulu culteloru și alu instructiunei mai multu cá 1/3 procente din venitululu totale alu seu. Pâna în anulu 1868 în budgetulu Ungariei pentru culte (biserică, cleruri de 6 confessiuni religióse) și pentru scóle, nu figurá nici atata, ci abia 1 milionu și 74 mii fl.

De aci înainte apoi această cifra se urcá successive, pâna ce ajunse în a. 1873 la 4,620.404. Aceeasi inse scadiú în 1875 la . . . 3,992.744. Și se urcá érași în 1878, inse numai la 4,101.083.

Dara nici din acestea sume ajutóriele nu se dau mai nicidecum la scóle confessionali, ci se copere din ele cu totulú alté spese, cum platile la personalulu ministeriului culteloru, la inspectori și la alte organe administrative, la universitatea cea noua din Clusiu, la scólele proprie ale statului, la altele noue magiare, câte se facu prin tinuturi locuite de romani, serbi, ruteni, slavaci, spre a'i magiarisá din temelie, cá se nu se mai cunósca nici urmele loru.

4. Aceia carii punu câte 3 milióne romani, 2 milióne germani, 5 milióne slavi în aceeași linia cu 50 mii de ciangai din Moldov'a, sau cu 200 mii de iudovi fóra vreo patria, sau cu 20—30 mii de mohamedani ori bulgari din Dobrogea, se pare că nici nu visédia ce principiu tiranicu apara și la ce propaganda perversa deschidu ei cale largá chiaru în patri'a loru pentru viitoriu prin aceea, că recunoscu dreptulu maioritatiloru de a omori pe minoritati, sustínu doctrin'a selbatica, cá si cum unu statú ar avea dreptu de a nimici potestatea parintésca, de a obligá pe parinti, cá se dea pe fiii și pe fiicele loru la scólele unde nu voru ei, ci unde cere statulu. Ei nu simtu ce lovitura cumplita dau ei libertatiei prin acestea doctrine ale unui despotismu gretiosu. Preste acestea, acei rei musicanti nu sciú nici se distinga între popóra care au din vechime scóle proprii și literatura nationale, și între altele care n'au nimic din acestea. Pe ciangai nu ia inpedecatu niciodata nimeni pe lume cá se nu'si faca scóle, și chiaru de aru fi voitu a'i inpedecá, nu ar fi potutu, din cauza că fiindu ei de religiune rom.-catholici și dandu'li preoti totdeauna de cătra scaunulu Romei, orice sila li s'ar fi intentatu din partea gubernului moldovanu, indata aru fi saritu poterile catholice, mai alesu Franci'a și Austri'a în apararea loru, precum au saritu totdeauna, buna-óra pentru catholicii maroniti din Libanu, pentru cei din Bulgari'a, Bosni'a și din insulele mării mediterane. Las' inse că ciangai în 3—4 sute de ani n'au voitu se'si faca nici o scóla din averea loru bisericésca sau din pungile loru, nici în limb'a loru, nici în alt'a ori-care, dara n'au venitu nici cei de o religiune și de o nationalitate cu ei cá

se'i ajute intru a se cultivá și a esi din nesciintia. Cu totulú altu-ceva s'au intemplatú pe la noi, unde spre ex. în Transilvani'a pâna în a. 1848 amblai cu banii în mâna cá se'ti faci scóle, gimnasiu, seminariu și nu te lasá. Dara apoi ce literatura și ce civilizatiune au ciangai în desántiatulu loru dialectu, cá se poti dice, cá cu scól'a romanésca le-ai omori literatur'a loru? Ei n'au nimic. Cu tóte acestea nimeni pe lume nu'i inpedeca nici astadi dela cultivarea limbei proprie magiare, dara nu o voru ei insii, cá nu le place se se isoledie prin trens'a de tóta lumea cealalta. Ce veti dice inse la acestu spectacolu ne mai vediutu și ne mai auditu, de a voi cineva se'ti inchida calea, cá tu, unu poporu latinu, ce vorbesci și scrii unu dialectu latinu, se nu poti intra în comunicatiune literaria, científica, nationale cu poporale de origine latina; unu poporu care au datu lumii întregi probele cele mai stralucite, cá elu se cultiva și a fi fericitu cu limb'a sa, cu dialectulu seu, care'i deschide portile largi pentru totu ce se numesce sciintia și arte, antica și moderna.

Anuariulu scolasticu ungurescu s'a publicatu asta-data și în limb'a germana, din cauza cá se vediú, cá publicarea lui numai în limb'a magiara, cu totulú straina pentru popórale europene, nu vine niciodata la cunoscinti'a luminatului publicu europénu, în care nu invétia nimeni limb'a magiara, ci bietulu magiaru daca vrea se ésa în afara și se nu móra de fóme indata dincoala de Laita și de acoala înainte în tóta lumea, nu are în cătrau, vrea nu vrea, trebuie se invetie bine macaru limb'a germana, daca nu si pre cea francesca.

Din acelasu anuariu mai aflamu, cá în Ungari'a inca totu mai sunt 568,314 baiati și baiate, care nu mergu la nici-o scóla; chiaru și dintre germanii Ungariei vreo 24% nu vedu scóla cu ochii; éra dintre celelalte nationalitati câte 45—60 procente nici nu sciú ce este scól'a, mai alesu daca vomu reflectá, cá mai multe raporturi scolastice sunt pline de informatiuni false.

Frequentarea gimnasieloru a scadiutu din ce fusese mai înainte, ceea ce se cunósce din tabellele comparative. Asia de ex.:

În a. 1869 s'au aflatu în tóte gimnasiile scolari 35,227; în 1874 numai 26,273; pâna în 1877 au mai crescutu la 31,457.

Foisiór'a „Observatoriului“.

Germanii și jidani în Russi'a.

de

Angelo Degubernatis.

Traducere din italianesce de: V. P—u. *)

Russii au în cas'a loru doi inamici declarati, doi rodietori nesaturabili, pe germanu și pe jidanu. Jidanulu a fostu totdeauna fôrte reu tractatu din partea russiloru, și nici astadi nu se bucura de nici o stima. Officiele mai inalte i sunt inchise; nici o familia nobila nu s'ar inrudi cu o familia jidana; poporulu însusi considera pe jidanu cá pe unu poporu blastematu de Ddieu și nu se demite la nici o legatura intima cu densulu. Dar' jidanulu are bani și cunósce poterea, pe care o au banii în dilele nóstre; Shylock a trecutú din Veneti'a cătra miédianópte; e spurcatu, avidu, sgârcitu; paciente, scie asteptá; intieptu, scie se caute și se se servésca de ocaziuni. Domnulu russescu și polonu e fôrte rasipitoriu. Invetiutu mai înainte de stergerea iobagiei se chielutiésca multu în o lenevire fericita și sanetósa, nu póte renuntiá la aceste datine stramosiesci, de a midulócele i se inpuçinédia din di în di. Germanulu cu jidanulu conspira inpreuna spre ruinarea unei case aristocratice; se invertescu în juru'i; o ajuta a se ruiná, a cadé; candu nobilulu proprietariu e obligatu se isi vendia tóte ale sale, cá asia se scape de persecutiunile creditoriloru sei, ce sunt mai alesu, ebrei și germani, se afla mai totdeauna vr'unu altu jidanu s'eu germanu dispusu se cumpere indata cu banii gata, dar' cu unu pretiu fôrte

scadiutu dominiurile și pamenturile immense ale acestuia. Statistic'a nu a computatu inca, pre câtu sciú eu, numerulu pamenturiloru și fabriceloru trecutú din posesiunea d-niloru russi în aceea a jidaniloru și germaniloru. Dar' din câtu am potutu pricepe din plangerile proprietariloru russesci, celu puçinu a patr'a parte a pamenturiloru și fabriceloru ce au schimbatu proprietarii de 20 de ani încóce, au trecutú din posesiunea russiloru în manile negutiatoriloru evrei și germani. Germanulu ocupa de secolu câteva provincie baltice din Russi'a; elu, ce e atatu de virtuosu pâna ce sta a casa, indata ce ese din cas'a s'a, devine vampiru pentru strainu; mai antaiu de tóte merge la Petersburg, și invétia art'a de a ajunge în scurtu tempu la cele mai inalte graduri în administratiunea civila și militara. Germanulu possede fôrte ade-seori energi'a, ce i lipsesce mai totdeauna russulu, are o vointia de feru și unu egoismu puternicu. Elu scie ce vré, și voiesce totdeauna ceva precisu, ceva practic si voiesce în genere numai pentru sine. Germanulu e domnu preste trei patrie din scólele și politia russésca; asia dara ánim'a statului russescu e ánima mai alesu germana. În genere sunt germani panerii, germani medicii, farmacistii, și asia se póte dice cá si viéti'a materiala a russiloru e în o parte considerabila în manile germaniloru. Russulu se apuca de multe, dara elu însusi stringe puçinu; germanulu se apuca de puçine, dara stringe multu. Germanulu e nascutu domnitoriu și afara de cas'a s'a devine pré usioru sugatoriu de sange.*) De aceea în Russi'a mesurile cele mai despotice a le gubernului sunt recomandate mai totdeauna de functionarii germani. În diu'a, candu germanii n'aru mai fi maestrii politiciloru și diplomatiloru, Russi'a ar incepe se respire puçina viétiá libera. Acesta se póte judecá si din unele districte russesci, unde elementulu germanu n'a schimbatu inca datinele patriarcali a le russiloru. Eu m'am miratu tare cu ocaziunea unei vizite ce am facut'o inpreuna cu unu verisioru alu

socii mele la penitentiariulu din Dmitroff, gubernulu Moscovei. Nu érá nici unu pazitoriu la pórt'a dela strada, ce am aflat'o deschisa; portariulu ce e totuodata și pazitoriu, érá chiamatu la unu spitalu, unde facea nu sciú ce serviciuri. Tóte usile inchisórei erau deschise. Eu întrebaí atunci pe domnulu K. ce mé insociá, déca cas'a e desiérta. Elu me invitá se intru. Erau în cas'a întregá vr'o cincispredece arestati, condamnati, unii la puçine luni, alții la 1—2 ani de inchisóre; erau inpartiti câte doi trei pentru fiacare camera și stateau cu manile și peciórele libere redimati pe patu, fara a se misicá. Ne vediura intrandu si se sculara cu respectu. Sociulu meu îi întreba unulu câte unulu, pentru ce culpa sunt pusi la inchisóre; respunsera toti cu sinceritate acusanu-se unii cu furtu, alții cu fapte violente implinite în betia, alții pentru vatemarea starostelui (judelui comunale) și asia mai departe; nici unulu nu se plangea cá pedéps'a i ar fi fara cauza. Numai unulu din trensii rugá pe domnulu K. se i obtína favorulu de a poté merge pe lunile de vara a casa, cá se ajute parentiloru sei betrani la secerisiu, promitiendu cá dupa terminarea lucrariloru de campu, ar sustiné bunu bucurosu o pedéps'a dupla. Poporulu russescu respectédia multu auctoritatile și legea; unu sentimentu cá acesta, asia dicundu religiosu, e asia de generalu, cá de ar cutesá se se revólte vr'unu nefericitu, ar avé opiniunea întregulu seu satu contra sa, care s'ar uni cu esecutoriulu legei cá se-lu pedepsésca. De aci vine cá politia are o potere patriarcala asupra poporului russescu. Dar' germanii nu au acelasu conceptu despre politia; si bismarkismulu ce domnesce astadi în gubernulu russescu candu se tractésca de a suffocá insurectiunile polone, séu de a face processuri contra juniloru revolutionari, e mai alesu oper'a consiliului și instructiuniloru loru. Cátu sunt de departe acesti germani de acei ideali, ce ne-am invetiutu se-i iubimu în opurile lui Goethe și Schiller!

*) Vedi: „La Russi'a descritta e illustrata da Dixon, Biancardi, Moynet, Vereschaguine, Henriet e Vámbéry e dal prof. Angelo de Gubernatis“. Milano 1877.

*) Cu totulú altu-ceva scrisese Rotteck în istori'a sa. Not'a Red. Obs.

Dela unu timpu încôce un'a parte a tenerimei camu din cl. a 4-a gimn. se trage la scôlele militare si face fôrte bine, din cause invederate, pe care inse totu avemu se le mai desvoltamu cu alta ocaziune. Multi tineri esu de prin scôlele primarie si trecu la invetiare de professiuni. Bine facu si acestia, nu inse inainte de a amblá la scôle cu bunu progresu celu puçinu câte 6 ani.

Cu tóta scaderea numerului gimnasiastiloru, celu alu studentiloru dela universitatea din B.-Pest'a totu s'a inmultitu preste mesura, cà-ci unde erá pâna in a. 1873 la tôte facultatile 2525, in a. 1878 au fostu 2952. Maioritatea relativa o facu juristii, adeca aspirantii la ranguri „de domnu mandru si flamendu.“ Advocatii s'au inmultitu in Ungari'a si Transilvani'a, precum nu se mai vede nicairi in lume, decâtu pôte in Londr'a, unde alérga dupa tine pe strada, cá se te întrebe ce processe ai.

Revista politica.

Sibiu, 5 Septembrie st. n. 1879.

Cris'a provocata in conducerea afaceriloru externe ale monarchiei austro-ungare, prin demissionarea comitelui Andrassy pare, a luá acelasiu caracteru ce ilu are si cris'a orientala, adeca acela alu nomolirei. N'ar fi pentru prim'a óra si prin urmare nici lucru surprindietoriu, déca in „imperiu inprobabilitatiloru“ ar aflá si cris'a actuala in ministeriulu de externe unu desnodamentu cu totulu opusu asteptariloru avute si a cursului firescu alu lucruriloru. Se audira adeca in tempulu din urma voci oficióse si semioficióse, care dá a se întielege cà remanerea comitelui Andrassy la postulu seu si retragerea demissionului sale n'ar fi tocmai unu lucru imposibilu; cu atátu mai virtosu acuma, candu politic'a sa a inceputu se triumfedie si se aduca fructele atátu de multu dorite.

Venirea principelui Nichita alu Muntenegrului la Vien'a, ce avú locu in 2 l. c.; apropiat'a incheiere a unoru conventiuni cu Muntenegrulu si Serbi'a, asemenea aceleia ce au fostu incheiatu la tempulu seu Russi'a cu Romani'a; initierea pâna acuma nesangerósa a ocuparei pasialicului Novi-Bazar ce astadi este o fapta implinita; consolidarea relatiuniloru amicabile si intime intre Prusso-Germani'a si Austro-Ungari'a in urm'a intalniriloru dela Gastein, tôte acestea si inca altele mai multe sunt considerate de càtra organele oficióse cá totu atâtea triumfuri diplomatice ale semi-demissionatului com. Andrassy, cari probédia cá densulu este uniculu barbatu de statu providentialu si nedispensabilu alu monarchiei si cà prin urmare n'are cauza de a se retrage tocmai acuma dela postulu seu.

Logic'a acésta a foiloru oficióse este justa; dar' apoi atunceca pentru ce s'au provocatu si inscenatu cu atáta sgomotu cris'a ministeriala, déca ea n'avea altu scopu decâtu se probe die pe deoparte, puçin'a poporitate de care se bucura comitele Andrassy si politic'a sa la popórale monarchiei, éra pe de alta parte, cá densulu este nedispensabilu si totudeodata angajatulu moralmente a stá la postulu seu si a luá raspunderea pentru tôte consecintiele originale si noue sale politice inaugurate in Orientu? La acésta întrebare, déca cumva comitele Andrassy isi va retrage demissionu, se pôte raspunde cá desulu a imitatu si nu fâra succesu pe principele de Bismark, care ori de câte ori intimpina vre-o greutate séu opositiune in parlamentu, ori din partea camariloru isi dá demissionu pentru cá apoi totudeatâtea ori se si-o retraga frumusielu. Vedemu deci, cà pentru de a fi cineva unu mare diplomatu, trebuie se fia si unu bunu si eminentu actoru pe scen'a luciósa a diplomatiei, pentru cà fara contradicere, diplomatulu care scie se'si aléga momentulu de a isi dá demissionu, trebuie se fia unu actoru diplomaticu consumatu. In totu casulu este mai onorificu si mai demnu de unu ministru a se duce de buna voia si la tempu, de càtu se astepte se fia invitatulu a se duce.

Pentru diu'a de 31 Augustu a. c. conducétorii si capii partidei nemtiesci „fidela constitutiunei“ au fostu convocatu la Linz o conferentia politica cu scopu de a se discutá si a se luá decesiuni definitive asupra atitudinei ce trebuie se ia fatia cu politic'a cabinetului Taaffe. La acea conferentia au fostu presenti 73 deputati, éra alti vre-o 50 s'au declarat prin scrisu si prin telegrafu cà consimtu la decisiunile ce se voru luá de càtra acea conferentia. Resultatulu acelei conferentii a fostu: cà s'au primitu o resolutiune elaboratu de o comisiune ad hoc, constatátore din 13 deputati, prin care se declara resbelu formalu actualului cabinetu cu care nu voru se între in nici unu felu de transactiune. Totuodata se ficsara cunoscutele puncte ale programei nemtiloru centralisti.

In acelasu timpu inse, comitele Taaffe publica

prin organele sale unu felu de programa politica a cabinetului seu, care este din punctu in punctu aprópe identica cu aceea a opositiunei nemtiesci. Prin acésta comitele Taaffe a voitu se paralisedie actiunea opositiunei nemtiesci, desarmandu-o si aruncandu confusiunea intre partisanii ei. Intru càtu i va fi succesu acésta, se va vedea in decursulu sesiunei parlamentare a Reichsratului, acarui conchiemare se astépta pe la finea lui Septembrie.

Dincóce de Lait'a adeca in Ungari'a, dupa ce au trecutulu furtun'a provocata prin scandalósele descoperiri despre coruptiunea domnitóre, ne bucuramu de liniscea politica a „stagiunei mórte“, care permise si d. ministru-presiedinte K. Tisza a se duce liniscitu se folosésca baile de mare dela Ostende.

Imperatulu Wilhelm dupa ce avú intalnire cu imperatulu Austriei la Gastein aflá cu cale a se duce la fruntari'a russo-germana unde in 3 l. c. se intalni la Alesandrowo cu bunulu seu aliatu si frate imperatulu Alesandru. Acésta intalnire a celoru doui imperati nordici isi are óresi-care insemnatate politica, fatia cu resbelulu diaristicu ce a decursu in tempulu din urma intre cancelariulu germanu si celu russescu.

In decursulu calatorie d. Vasile Boerescu, ministru de externe alu Romaniiei, pe la diferitele cabinete europene, s'au vediutu mai pe fiacare di publicanduse nisce pretinse convorbiri cu ministru romanu asupra cestiunei israelite. Relativu la acele convorbiri „Monitorulu“ publicá urmatoriulu comunicatu:

„Diferite diare din strainetate au publicatu nescie conversatiuni ce d. Boerescu ar fi avutu cu mai multi diaristi si corespondenti: aceste conversatiuni au fostu reproduse si de càtra mai multe din diarele romane.“

„Gubernulu dá cea mai formalá desmintire conversatiuniloru ce se atribue d-lui Boerescu.“

„Se publica in extenso depesiea in acésta privintia ce d. ministru alu afaceriloru straine a tramisu din Paris, unde se afla:

„Bine-voiti a desminti prin „Monitoru“ tôte „conversatiunile ce mi se atribue cà am avutu cu „diferiti diaristi si corespondenti; acésta este o „curata inventiune. Limbagiulu ce am tinutu pe „langa tôte cabinetele si modulu cum am aperatu „interesele tieri voru fi in curendu cunoscute de „tóta Europ'a si judecate de tíera.“

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— (De sub Poian'a Tomei, 30/8 1879). — Loculu cestiuniloru scolastice, precum la alte popora, asia si la noi Romani, ar trebui se fia in „foile scolareste“, de cari, multiamita ceriului, avemu cateva. Dorere inse, cà acestea, din caus'a prea veditului nespriginu materialu sunt marginite a apare numai de 2 si 1 într'o luna, si prin urmare nu sunt in pozitiune de a satisfacere urgenteloru întrebări si respunsuri, critice si contra-critice etc. de pre vastulu terenu alu invetiamentului. — Din inpregiurarea amintita sunt silitu a rogá pre onorat'a redactiune, cá se binevoiesca a mi concede puçinu locu in colónele diariului „Observatoriulu.“ — In Nr. 57 alu acestui pretiutu diariu, Dlu P. M. Brusturelu face unu raportu despre activitatea Reuniunei auto-didactice a invetiatoriloru romani adunati in Clusiu, unde — între altele — dice: „In convenirea I tienù d-lu invetiatoriu Joanu Germanu din Sabesiu o prelegere de proba din gramatica limbei romane si anume „despre substantivu.

Propunerea a reusitu càtu de bine, multumindu pre deplinu fôrte numerosulu auditoriu.

Punctulu de culminatiune alu convenirei a fostu critic'a publica asupra prelegerei. — Mi ti-lua adeca mai antaiu Nassadeanulu la trei parale pre d-lu propunatoriu si-i dadù materialu destulu pentru replica. — Apoi urmá Salisceanulu, Seceleanulu si Siomcuteanulu... pana candu i veni unui colegu in mente, cá nu e nimicu mai usioru, decatu a vedé tiandur'a in ochii altor'a. — Bârn'a in ochii proprii e dupa parerea mea aceea, cá ne tienemu prea strictu de regulele invetiate din manualele pedagogice si prin acésta alunecamu catra pedantismu (?!) Credemu in infalibilitatea doctrinei preparandiali si negligemu a ne conformá in didactic'a nóstra, naturei si caracterului poporului nostru. — Romanulu e talentatu, ageru in cugetarile sale si possede o fantasia vivace; nimicu dara nu pôte fi mai contrariu naturei sale de càtu pedantismulu nemtiescu. Romanulu are ánimá mólé, sentitóre si susceptibila si nimicu nu'lu pôte degustá si instrainá mai multu, de càtu o tractare dura si sicanare pedantica.“

Ori care omu consciu de chiamarea sa, vediendu si audindu tractanduse cestiuni ce cadu in sfer'a specialitatii sale, si observandu cà modalitatea desbateri acelor se abate dela calea adevêrului, e datori, in interesulu causei, cá la rondulu seu, chiaru si neprovocatulu de nimeni, se'si desvelésca vederile sale in respectulu lucrului de subt întrebare.

Dupa prelegerea de proba a d. I. G. publiculu celu fôrte numerosu erá curiosu a sci, cá óre bine a instruatulu d-lui pre elevi? Conclusulu se pôte deduce din inpregiurarea, cá indatu dupa aceea se insinuara pe rându critisantiu amintiti de d. Br. cu Nassadeanulu mai in urma. Acestia tienendu contu de de-

vis'a reuniunei auto-didactice, care a fostu si este „sinceritatea“, si-au desfasiuratu fâra nici o patima, procedur'a lorla tractarea conceptului „substantivu“, acelu procesu dicu, care l'au usatu in frumósele praese de 5, 10 ba si 20 de ani, pre maretulu, inse totu asia si de spinosulu terenu alu scôlei. — Observarile critisantiiloru au potutu se luminedie nu numai pre ceialalti invetiatori, ci si pre instruatorulu I. G., ba chiar' si prs P. M. Brusturelu. Decumva ar fi observatu vr'unu invetiatoriu séu dora d. Brusturelu, cá acelela au fostu numai baremu càtu e negru subt unghia subiective — séu altcum —; atunci loculu resturnarei acelor a fostu acolo in siedinti'a publica; cà-ci de siguru cá vinovatulu ar fi recessu dela sustinerea assertiuniloru sale nefundate. De órece atátu invetiatorii càtu si d. Br. nu si-au facutu vreo reflexiune la observarile criticatoriloru, onoratii cetitori potu conchide, cum voru fi fostu acelela. — Ce se tiene de replic'a, ce ar fi potut'o face d. instruatoru I. G. din materialulu critice Nassadeanulu, apoi eu credu cà acésta o va primi si acum cu cea mai mare placere, cu modest'a observare cà loculu — de cumva se pôte — se nu fia in diarele politice; cá déca voiesce cá se nu auda nimenea, si astfelu se póta fi siguru cà de cêrt'a-le didactica, precum si de remuneratiunea, ce o va primi unulu din doui, dupa incheiare, afara de Socratii surceiloru romani, alii cine scie pâna candu nu voru audi, atunci acela se fia in o fóia scolastica pâna candu mai avemu.

D-lu P. M. Brusturelu imi va dá a crede, cà observatiunea acelu colegu, n'a fostu de întielesulu ce ilu pretinde d-lui, prin urmare fâra vestmentu de tianduri si barne. Acestu modestu colega si amicu a sciutu cà acestu proverbu nu numai cá nu prea are intr'are prin siedintie publice, dara apoi nici cá se unesce cu natur'a adevêratorulu invetiatoriu, a carora santa chiamare este de a pledá mieiloru sei judecatori, despre unu lucru cu tóta atentiunea, avendu in vedere totudeauna adevêrulu si dreptatea.

De altcum se fia siguru d. Brusturelu, cà critisatoriu n'a trecutulu cu vederea dis'a domnediescului invetiatoriu: „Nu voiescu mórtea peccatosului, ci se se întórca si se fia viu;“ ci in conformitate cu acésta si considerandu insemnatatea critice, care este: luminarea si indreptarea, nici decum inse arderea si seducerea óre-cui, au critisatu prelegerea amintita.

V—i—o—iu.

ACADEMI'A ROMANA.

Sesiunea extraordinaria.

Procesu-verbalu Nr. 23.

Siedinti'a din 19 Iuniu st. v. 1879.

Siedinti'a se deschide la 9 óre a. m.

Se dá lectura procesului-verbale alu siedintiei precedente si se verifica.

Se comunica o adresa a d-lui I. G. Popescu, prin care face cunoscutu cá conformandu-se indicatiuniloru facute de comisiunea societatiei Academice din anulu trecutulu, a prelucratu si a indeplinitu lacunele din lucrarea sa de *Notitie bibliografice*; si prezentandu o parte din acea lucrare tiparita pâna la lit. D, cere ajutoriulu Academiei, pentru cá s'o póta tipari întréga, si totuodata a-i incredintiá o misiune lexicografica preste frontier'a tieri in tierile locuite de Romani. Se recomanda sectiunei literarie.

D. Sionu comunica cà, dupa insarcinarea ce i s'a datu in sesiunea anului trecutulu cá se faca unu raportu asupra unei colectiuni de povesti populare, cari au fostu tramise prin d. Baritiu societatiei Academice, colectantele lor, D. Hintz din Brasiovu, inainte de a le studiá, a fostu nevoitu a le tramite inapoi possessorului lor, dupa cererea sa. Se ia actu.

D. presiedinte comunica cà, in anulu trecutulu d. Dim. C. Sturdza a tramisu pentru colectiunile societatiei Academice: unu pocalu de argintu alu d-lui Moldovei Vasile Lupu; 2) o colectiune completa de timbre postale si telegrafice romanesci; o colectiune de 150 charte geografice, dupa cum anume se specifica prin adresa sa, insocita de unu catalogu.

Se decide cá, delegatiunea se adresadie donatoriulu din partea Academiei sentimentele sale de gratitudine.

La ordinea dilei raportulu comisiunei insarcinata cu cercetarea lucrarei delegatiunei.

D. Romanu, cá raportoru, dá lectura lucrarei sale dupa care se deschide discussiunea.

D. Hasdeu cere, cá acestu raportu se se tiparésca si apoi se se puna la ordinea dilei in alta siedintia.

D. Stefanescu dice, cá acésta lucrare este mai de multu pusa la ordinea dilei, si tocmai astadi este timpulu a se cercetá, nefiindu alte lucrari pregatite.

D. Romanu intempina, cá niciodata n'a fostu datin'a a se tipari mai inainte asemenea lucrari, ci s'au desbatutu totudeauna fara asemenea cerintie.

Se admite a intrá in discussiune dupa paragrafi.

La lectur'a alineatului primu d. Laurianu observa, cá comisiunea in calificarea de *institutiune de Statu* difere in parere cu delegatiunea, care societatiei Academice nu i-ar fi datu asemenea epitetu.

D. Sionu raspunde cà, in adevêru nu vede ce necessitate erá se se radice asemenea obiectiuni. Delegatiunea a atribuitu Academiei de astadi epitetulu de *institutiune de Statu*, luandu de basá chiar' teestulu legii; acum déca comisiunea séu D. Laurianu, voiescu a sustinea cà si fosta societate Academica erá o institutiune de Statu i se pare unu lucru ce nu merita a se pune in discussiune.

D. Ghica adaoge cà Academi'a de astadi póta numele de *Institutiune de Statu*, fiindu cá asia i la conservatu o lege promulgata; de sine se întielege cá acestu calificatu nu s'a potutu dá fostei societati Academice, fiindu cá aceea a existatu si a traitu in puterea unui simplu decretu domnescu.

D. Maniu dice, cá întrebarea d-lui Laurianu isi are ratiunea ei; i se paré eróre din partea delegatiunei a afirmá, cá si societatea Academica nu erá o institutiune

de Statu, căci ea a fost instituită de Statu, care i-a incredintat fonduri și i-a datu o autonomie perfectă, de care s'a bucuratu că și Academi'a de astăzi. Cu tóte acestea crede, că discussiunea e de prisos și nu merita a se continuá.

D. Babesiu afla distincțiunea naturală și importantă între o instituție publică, că Academi'a noastră creată într-unu Statu constituționalu într-unu modu absolutu, și între aceeași instituție recunoscută prin lege în modu constituționalu, legea în acestu din urma casu dându-i autoritate, valóre și durabilitate recerată pentru de a nu mai putea fi atacată s'eu ignorată de mineni în Statu. Acésta fiindu diferință între societatea Academica de mai înainte și între Academi'a română de astăzi, sustine asemenea conclusiuni.

La alu 6-lea alineatu d. Odobescu observa că comisiunea se pronunță asupra distribuirei premiilor prevădute prin lege, crede că acésta nu este oportunu, fiindu cestiune ce urmédia a se resolvá prin regulamentu; conchide a cere suprimarea unei asemenea conclusiuni.

D. Romanu observa, că chiar de ar voi se face o modificare în raportu, totuși nu ar putea-o face, fiindu că elu e lucratu și subscrisu de alti doi membri (Domnii Ionescu și Cretulescu), cari astăzi nu sunt în ședință.

D. Maniu dice că, comisiunea trebuia se se marginésca a spune ce dice legea, éra nu a face propuneri.

D. Urechia cere a se șterge acelu alineatu.

D. Laurianu prezintă o propunere subscrisă de d-nii Aurelianu și Papadopolo, care dice: „cestiunea premiilor Lazar și Eliade se va regulá prin unu anume regulamentu.“ După aceste explicațiuni și interpretări §. 1 se aproba. La art. 1 alu §. 2 la pasagiulu relativu la procederea după care s'au datu 1000 lei d-lui Densușianu pentru prelungirea misiunii sale istorice la Pest'a unde se dice că acésta s'a facutu cu modu neșitatu, D. Odobescu observa, că modulu acesta a fostu usitatu și în alte rânduri, și a fostu aprobatu de societate.

D. Ghica replica că se observe că prin procesulu-verbalu închiatetu pentru acésta se dice categorice că déca mesur'a nu se va aprobá de Adunare, banii se voru plăti de cei ce i-au eliberatu.

D. Babesiu dice că, mai întâi se se face distincțiune între calificarea rezultatelor misiunii domnului Densușianu și între cestiunea acordării banilor. D-lui aproba procedur'a delegației, éra asupra misiunii se nu se prejudece înainte de a se ascultá parerea secțiunii istorice.

La alineatulu relativu la publicarea analelor, unde comisiunea dice că nu se póte pronunță, pentru că nu i s'a prezentatu, d-nii Odobescu și Sionu observa, că partea a dou'a e tipărită gata, și că nu s'a scos în circulațiune fiindu că nu s'au terminatu nisce litografii, cari sunt a se anexá la ele. Acésta se constatá prin aducerea cólurilor tiparite pe mész Academiiei.

La pasagiulu relativu la tipărirea psaltirei lui Coresi, d. presiedinte cere că acésta se se amâne până a dou'a di, fiindu că d. Hasdeu, care trebuie se dea explicațiuni, a fostu nevoitu a absentá.

La acela, relativu la tipărirea pravilei dela Govora d. Odobescu prezintă oper'a tipărită și arată că nu s'a scos în comerțu numai fiindu că n'a avutu timpu se face prefati'a și glossariulu.

La pasagiulu relativu la facerea monumentulu lui Papi Ilarianu, d. presiedinte desvólta motivele aretate prin raportulu delegației, și conchide a dice, că îndată ce va capetá proiectulu, despre care a luat dispozițiuni a se face, se va pune în lucrare.

D. Laurianu emite parerea, că acésta afacere se se incredintie membrilor familiei și amicilor repașatulu din Sibiu.

La acésta se respunde că și așa se póte face, înse după ce se va face proiectulu.

Cestiunea infintării stației meteorologice se recomandă la secțiunea științifică.

După aceste constatări și lamuriri raportulu se votédia în totalu și cu unanimitate.

Orele fiindu înaintate, ședință se ridică la 11 și jumetate ore.

Presiedinte, Ioanu Ghica.

Secretariu ad-hoc, G. Sionu.

Sciri diverse.

— (Sé cauta unu docente). Pentru institutulu de baiati Lumin'a, din comun'a Casciórele, în plas'a Neajlovului din districtulu Vlașca (Romani'a) se cauta unu alu treilea institutoru pe langa următoarele condițiuni:

Se și cunósca limb'a maternă perfectu și pe langa acésta limb'a germană. Se producă certificate din vreo scóla pedagogică și de bună portare morale. Se fia bunu cantaretiu, se cunósca și vreunu instrumentu de muzică mai alesu viór'a.

Salariulu anual pe cei de antaiu trei ani va fi câte 400 fl. v. a. — 100 franci s'eu lei noi, pe alti trei ani 500 fl., éra de aci încolo câte 600 fl. v. a. s'eu 1500 franci și locuința în laintrulu institutulu.

Aspiranții la acelu postu se și arate voință lor în scrisu sau și în persóna celu multu până în 20/22 Septembrie la acésta redacțiune a „Observatoriulu“, prezentandu și atestatele în copia simplă, căci originale au se fia prezentate în persóna în dio'a ce se va fixá mai târziu la d. D. R. Cordescu, directoru alu institutulu „Lumin'a“

Celu care voiesce informațiuni mai de aproape despre acelu institutu. le póte affá parte mare în brosiur'a intitulată: „Institutulu de baiati Maioru Mișia Anastasieviciu de Clejani, organizatu totu de d. Cordescu.

— (Necrologu). Elisabet'a Bianu, nascută Popu Mateiu, în numele seu, alu fiiloru sei: Eugeniu absolutu de agronomia, Valeria maritată Alesandru Uilacanu profesoriu gimnasiale în Blasiu, Basiliu medicinistu, Victoru, Emilianu, Corneli'a, Leontin'a, Polixena și Virgiliu, alu fratelul seu Simeonu Popu Mateiu notariu primariu alu Consistoriulu metropolitanu în Blasiu, și alu altoru consangeni, cu ânima infranta de dorere anuntia, că prea iubitulu și neuitatulu seu consociu, respective tata și cumnatu

Basiliu Bianu

fostu oficialu c. r. sub absolutismu, apoi pretore asesoriu la tribunalulu comitatense și în urma pretore, în etate de 57 ani după una viétia conjugale fericită de 26 ani în urm'a unui morbu scurtu înse greu, în 22 Augustu a. c. la 9 óre antemeridiane a repașatu, dându-si sufletulu în manile creatorelui seu.

Remasițele pamentesci s'au înmormentatu în 24 Augustu a. c. la 2 óre postmeridiane în comun'a Fagetu.

Fia-i tierin'a usióra!

Fagetu, în 23 Augustu 1879.

— (Societatea pentru fondu de teatru romanu.) Adunarea generală din anulu acesta a Societati pentru fondu de teatru romanu, conformu conclusului adusu de către adunarea generală din anulu trecut la Alba-Iulia, se va tiné la Blasiu în zilele de 20 și 21 Septembrie calind. nou, cu următoarea

Programa:

Diu'a prima, 20 Septembrie.

1. Presiedintele va deschide adunarea la 11 óre înainte de miédiadi în localitatea ce va fi destinată pentru ședințele adunării generale.

2. Se voru alege doi secretari ad hoc pentru redactarea proceselor verbali.

2. Secretariulu Societati va da cetire raportulu comitetulu despre lucrările acestuia dela ultim'a adunare generală.

4. Se va ceti raportulu despre starea cassei Societati și preste totu despre membrii și averea totală a Societati.

5. Se va alege o comisiune de 5 membrii, la care se voru înscrie aceia cari voru voi a fi membrii Societati, încassandu dela densii ofertele în bani, precum și pentru a primi tacsele dela membri de pan'acuma.

6. Se va alege o comisiune de 5 membrii, pentru cercetarea raportulu cassariulu.

7. Se va alege o comisiune de 5 membrii, la care se voru aretá propunerile ce s'aru face spre înaintarea scopulu Societati.

8. Se voru tiné discursuri corespunditoare scopulu Societati și aretate mai antaiu comitetulu.

Diu'a a dou'a 21 Septembrie.

1. Presiedintele deschidendu ședință, se va ceti și verificá processulu verbalu alu ședinței trecute.

2. Comisiunea esmisa pentru înscrierea de membrii și primire de tacse și oferte, va face raportulu seu și va luá conclusiunea necesară.

3. Comisiunea esmisa pentru cercetarea raportulu cassariulu va raportá despre acésta și se va luá conclusiune asupra raportulu.

4. Comisiunea esmisa pentru propuneri va raportá despre aceste și se voru luá conclusiunile necesare.

5. Se va alege comitetulu Societati pe viitorii trei ani.

6. Se va decide locul și timpul adunării generale următoare.

7. Se va alege o comisiune pentru verificarea procesulu verbalu alu ședinței de astăzi.

8. Presiedintele va închide adunarea.

Buda-Pest'a, 31 Augustu 1879.

În numele comitetulu:

Iosifu Vulcanu,
secretariu.

Josifu Hosszu,
v.-presiedinte.

— (Inștiințare școlastică.) La scóla granțierescă centrală din Vaida-recea c. Fagarasiulu prelegerile în „Class'a de fetie“ în an. școl. 1879/80 se voru începe numai în 15 Sept. n., ceea ce se aduce la cunoscință p. t. publicu, ce ar dori a și înscrie fetițele la numit'a școlă — pre langa depunerea didactulu (din partea celor negranțieri) de 2 fl. și 1 fl. v. a. că relutu anualu pentru lemne de încalditu.

Vaida-recea, 1 Septembrie 1879.

A. Albani
diriginte școlariu.

— (Decursulu procesulu alu douilea de pressa) redicatu în 3 Septembrie contra lui G. Baritiu publicatu întregu în două Nr. din „Sieb. d. Tageblatt“, ilu vomu dá și noi în Nrii urmatori.

— (Unu Februaru rar.) În anulu 1880 se ivesce casulu, care în decursulu unui secolu e numai de trei ori cu potință, că lun'a lui Februaru se aiba 5 Domineci. Acestu casu se va repeti de abia în anulu 1920 apoi 1948 și în 1976.

— (Timpulu pe aici este frumosu, avuramu înse pe la începutulu septemanei și ploii, care au prinsu foarte bine. Piatiele sunt foarte frecventate, preturile bune, fericite de cei cari au prisos de cereali. Pómele și mai alesu verdeturile sunt eftine.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu VII.

Despre legistatere.

Pentru de a descoperi cele mai bune regule ale societati, care se convina natiunilor, ar fi de lipsa o inteligentia superióra, care se cunósca tóte pasiunile ómenilor și se nu încerce nici unu raportu cu natur'a noastră și totuși se o cunósca din fondu; a carei fericire se fia independente de noi și care totuși din bună-voință se se ocupe cu a noastră; în fine care, în progressulu timpurilor se și pastredie o gloria indepartată, care se póta lucrá în unu secolu și se se bucure în celalaltu.¹⁾ Ar trebui se fia Diei aceia, cari se dea legi ómenilor.

Aceleași consecințe, pe care Caligula le au dedusu din fapte, Platone le au dedusu din dreptu, pentru de a dá definițiunea barbatulu civile s'eu regale, pe care ilu cauta în cartea sa despre gubernu. Déca este adevératu, că unu principe mare este unu omu rar, apoi ce va fi cu unu legistatere mare? Celu d'antaiu n'are de câtu a urmă modelulu, pe care trebuie se ilu presentedié celalaltu. Acesta este mecaniculu, care inventédia machin'a, acela nu este de câtu lucratoriulu, care o montédia și o pune în mișcare. „La nascerea societatiilor dice Moutesquieu,²⁾ capii republicelor sunt aceia, cari facu institutiunile și după aceea acele institutiuni sunt care formédia pe capii republicelor.“

Acela ce se încumeta a dá institutiuni unu poporu, trebuie se se simtia capabilu a putea schimbá, așa dicédu, natur'a ómenesca, de a transformá fiacare individ, care prin sine însusi este unu întregu perfectu și de sine statatoriu, în o parte a unui întregu cu multu mai mare, dela care acelu individu primescé viétia și fiint'a sa; se alteredié constitutiunea omulu, pentru de a o întari; de a institui o esistență parțială și morală esistenței fizice și independente, pe care noi toti o amu primitu dela natura. Cu unu cuventu, elu trebuie se ia fortiele proprii ale omulu, pentru de a i dá de acelea, care i sunt straine și de care nu se póte folosi, fără concursulu altora. Cu câtu sunt acele fortie naturale mai mórte și mai nimicite, cu atâta sunt mai mari și mai durabili, acelea, pe care le castiga și cu atâta va fi și institutiunea mai solidă și mai perfectă: candu fia-care cetățenu nu este nimica și nu póte fi nimica, de câtu numai împreuna cu toti ceilalti, și candu forti'a castiga prin toti, este egală s'eu superióra sumei de fortie naturale tuturor individilor, atunci se póte dice că legistatiunea au ajunsu la celu mai înaltu punctu de perfectiune la care póte numai se se redice.

Legistaterele în tóte privințele este unu omu extraordinariu în statu. Déca elu trebuie se fia extraordinariu prin geniulu seu, apoi nu mai puțin este elu prin chiamarea sa, care nu se póte confundá, nici cu magistratur'a, nici cu suveranitatea. Acésta chiamare, care constituie republic'a, nu face parte din constitutiunea sa: acésta este o funcțiune parțială și superióra, ce nu are nimica comunu cu imperati'a ómenesca, pentru că déca acela, care comandă ómenilor, nu póte comandá și legiloru, apoi nici acela care comandă legiloru nu póte comandá nici ómenilor, pentru că fiindu altfelu, legile aru ajunge a fi ministrii pasiunilor sale și nu ar fare altu, decâtu a perpetuá nedreptățile lui și elu nu ar putea împedecá nici odată, că scopuri particulare se nu alteredié sanctitatea operii sale,

Candú Licurg au datu legi patriei sale, celu d'antaiu lucru ce au facutu au fostu: se abdica la demnitatea sa regala.

Cele mai multe cetati ale Greciei erau îndatinatate a increde strainiloru confecționarea legiloru lor. Republicele moderne ale Italiei au imitatu adesea acésta datina. Si Genev'a au facutu totu așa și se afla bine.³⁾ Rom'a în period'a sa cea mai frumoasă au vediatu renascédu-se în sínulu

¹⁾ Unu poporu nu ajunge a fi celebru, de câtu candu legistatiunea sa începe a decliná! Nu se póte sci, câte secole au trecut în cari institutiunile lui Licurg au facutu fericirea Spartaniloru, mai înainte de a fi fostu cunoscute în celelalte parti ale Greciei.

Not'a lui J. J. Rousseau.
²⁾ În renumit'a sa capu-d'opera, ce póta titlulu: „Grandórea și decadință Romaniloru“, capitolulu I.
Not'a Traduct.

³⁾ Aceia, cari în Calvin vedu numai pe teologulu cunoscu reu întinderea geniulu seu. Redactarea întieptelor noastre edicte, la care elu au participatu în modu considerabile, i facu totu atâta onóre că și institutiunile sale. Ori ce revoluțiune ar putea se produca tempulu în cultulu nostru, până candu amorulu de patrie și libertate nu se va fi stinsu în ânimile noastre, nu vomu încetá nici odată a binecuvéntá memori'a acestui mare barbatu.
Not'a lui J. J. Rousseau.

seu, tóte crimele de pe timpulu tiraniei si se vediu aprópe de a peri, pentru cà au unitu in aceeași màna autoritatea legislativa si poterea suverana.

Cu tóte acestea insii decemvirii nu si'au arogatu nici-odata dreptulu de a face se tréca vreo lege numai prin propri'a loru autoritate. „Nimica din tóte acelea, ce ve propunemu, diceau ei poporului, nu póte trece cá lege, fàra consimtiemétulu vostru. Romani, fiti voi insive autorii legiloru, càre au se vè faca fericiti!”

Celu care redigéda legile, n'are si nu trebuie se aiba nici unu dreptu legislativu si poporulu insusi, chiar déca ar voii, nu póte se se lapede de acestu dreptu necomunicabile, pentru-cà conformu pactului fundamentale, numai vointi'a generala póte obligá pe particulari, si pentru cà niciodata nu se póte sci, déca o vointia particulara este conforma cu vointi'a generala, mai inainte de a se fi supusu sufragiului liberu alu poporului. Acésta o amu disu dejá, dara nu va fi inutile de a o mai repeti.

Astfelu in operatiunea legislativa se voru affá doue lucruri ce paru incompatibile: o intreprindere mai pre susu de fortele omenesci, si pentru a o executá o autoritate, care nu este nemica.

Inca o dificultate, ce merita atentiune. Intieptii cari aru voii se vorbésca multimei in limbagiulu loru, éra nu in alu ei, nu aru fi intielesi. Esista inse o miie de idei, cari sunt imposibile de a potea fi traduse in limb'a poporului. Atátu priviri prea generale, cá si obiecte prea indepartate trecu preste orizontulu seu: fiacarui individu i place numai acelu planu de gubernare, care se referesce la interessulu seu particularu, si elu intielege fórte cu greu advantagele ce i le potu oferi continuatele privatiuni pe cari i le inpunu legile bune. Pentru cá unu poporu, ce se afla in statulu nascédu, se póta intielege sacrele mactime ale politice si se urmedie regulor fundamentali ale drepturilor de Statu, ar trebui cá efectulu se póta fi caus'a. Pentru cá spiritulu sociale, ce are se fia oper'a institutiunei, se póta presidá insasi institutiunei, si ómenii aru trebui se fia, mai inainte de a esistá legi, aceea ce trebuie se devina prin ele. Astfelu legistorele nepotenduse folossi nici de fortia nici de rationamente, se vede necessitatu a recurge la o autoritate de alta natura, care póte rapi fara violentia si adimeni fara de a convinge.

Acésta au fostu, ce au fortiatu in tóte timpurle pe parintii natiuniloru de a recurge la interventiuinea ceriului si, a onorá pe Diei cu propri'a loru intieptiune, pentru cá popórale se se supuie legiloru de statulu, cá si celoru ale naturei si se recunósca aceeași potere in formarea omului, cá si in a Statului, ascultandu cu libertate si purtandu cu docilitate jugulu fericirei publice.

Acésta intieptiune sublima, care se redica pe deasupra orizontulu omului vulgaru, este pe care legistorele o pune pe budiele nenumeratoriloru spre decisiune, pentru a potea rapi pe aceia prin autoritatea divina, pe cari nu 'i póte misicá prudenti'a omenésca⁴⁾! Dara nu fiacine póte se faca pe Diei se vorbésca séu se fia crediutu, candu se anuntia a fi interpretor loru. Suffetulu sublimu alu legistorelui este adeverat'a minune, care probéda missiunea sa. Ori cine póte se scria pe table de pétra⁵⁾, séu a-si cumpará unu oracolu⁶⁾, séu a pretinde cà se afla in comerci secretu cu vreo divinitate,⁷⁾ ori a dressá o pasere cá se i vorbésca la urechie⁸⁾, séu a affá alte mijlóce grossiere pentru de a insielá poporulu. Celu ce nu scie decátu acésta, va potea aduná póte prin hasardu, chiar' o trupa de smintiti in giurulu seu, dara elu nu va fondá niciodata unu imperiu si oper'a sa aventuriósa va peri deodata cu elu. Prestigiuri vane sunt

⁴⁾ „E veramente, mai non fù alcuno ordinatore de leggi straordinarie in un populo, che non ricorresse a Dio, perche altrimenti non sareberro accettate; perche sono molti boni conosciuti da unu prudente, i quali non hanno in se raggioni evidenti da potergli persuadere ad altrui.”

Machiavelli: Discorsi sopra Tito Livio, lib. V., c. XI.

(Intr'adeveru nu au esistatu nici unu legistore extraordinariu la vre-unu poporu, care se nu fi recursu la Dumnedie, pentru cá altcum legile lui nu aru fi fostu acceptate; pentru cá unu intieptu póte se cunósca multe lucruri bune, fara cá ele se posséda ratiuni destulu de evidente, cá se póta convinge si pe altii).

⁵⁾ Moise.

⁶⁾ Romulus.

⁷⁾ Numa Pompiliu cu nimfa Egeria.

⁸⁾ Mohamedu si Napoleon III la Boulogne.

Not'a Traduct.

legaturi trecétóre, numai intieptiunea le face durabile. Legea judaica ce esista inca, si aceea a copilulu lui Ismailu, care domnesce de diece secole si jumetate lumea, anuntia inca si astadi pe marii ómeni ce le-au dictatu, si in timpu ce filosofi'a orgoliósa séu spiritulu orbu de partita nu vede in ei decátu nisce impostori norocosi, adeveratulu barbatu politicu admira in institutiunile loru, acelu geniu mare si puternicu, ce au presidatu la o institutiune atátu de durabila. Din tóte acestea nu trebuie a se conchide cu Warburton, cà la noi politic'a si religiunea au unu obiectu comunu, cá cà la originea natiuniloru una au servitu cá instrumentu la cealalta.

3) Economía politica in viéti'a practica.

(Urmare.)

Unu muncitoru de pamentu pune de o parte, din secerisíulu seu, unu pumnu de grane, pe cari le destinéda cá semintie pentru recolt'a viitóre. Gauresce, restórna pamentulu campulu si astépta cá plói'a se desvólte fecunditatea grauntelui, cá érn'a se'lu acopere cu zapada, cá sórele se cóca graulu, se aurésca spicele. Éta prim'a lucrare a omului: munc'a campulu. Omulu lucréda pamentulu, se ajuta la acésta cu animalele domestice si produce painea, vinulu, carnea, tóte obiectele necesarie la consumatiunea alimentara.

Éta productiunea agricola.

Déra nu ne trebuiescu numai aceste obiecte de prim'a necesitate, mai avemu nevoia inca si de altele cá: hainele care ne inbraca, casele care ne adapostescu, scaunele care ne sustínu. Aceste lucruri trebuiescu facute, trebuiescu produse: trebuie cá cineva se isi dea ostenéla de ale nasce prin munca. Éta ce se numesce productiunea manufacturiera séu industriale.

Se luamu esemplulu celu mai simplu: acésta mobila de stejaru. Ce a fostu ea mai inainte? Unu mare copaciu care crescea in paduri: acésta este ceea ce se numesce materia prima. Candu a fostu vorba de a face acésta mobila, s'a chiamatu mai antai unu taiatoru si l'a rugatu se taie arborulu si se ilu jupóe. Copaciulu s'a taiatu si s'a jupuitu de cóje. Atunci s'a chiamatu unu dulgheru care a desfacutu arborulu intr'unu numeru óre-care de scanduri, ne date inca la rându.

In acésta stare le-au bagatu in comerci. Atunci le-a cumperatu unu templariu, le-a lucratu, le-a unitu si a facutu mésa pe care iti radiemi cótele, cititorule. Éta productiunea industriale.

Bine voiesce de a observá càtu sunt lucrurile de bine intocmite. Pentru a realisá acésta fratia care este visulu tuturor ómeniloru si alu tuturor animiloru dorintia, iti dici, in fia care di, fara insa a o crede posibilu: ar trebui cá se fimu buni, caritabili, cá se ne devotamu pentru aprópele nostru; ar trebui cá fia care se se ocupe de ceialalti, dupa cum s'aru ocupá de fratele seu séu de tatalu seu; ar trebui cá printr'o perpetua schimbare de serviciu se ne ajutam si se ne usioramu mutualu sarcinele unii altora. Amu fi fórte tari, déca ar esista acésta fratie! Credemu cà nu vei fi prea miratu, déca iti vomu spune cà acésta fratie esista. — Cà-ci ea esista intr'adeveru, si societatea nu este de càtu punerea ei in practica.

Vrei se iti dau o proba? Ai necessitate de o feréstra la apartamentulu d-tale, iti trebuie o pareche de incaltiaminte, ai nevoia de o haina, de unu scaunu, ce faci atunci? Faci tocmai acelasi lucru, cá cum ati tine unii altora urmatórea cuventare: Eu, vei dice vecinulu d-tale, nu potu se cladescu o casa, cà-ci nu sunt zidariu; nu potu se punu brósce la usi, cà-ci nu sunt lacatusiu, nu potu se punu gémuri la ferestre, cà-ci nu sunt sticlariu. Astfelu éta invoiél'a ce iti-propunu: eu sunt cismaru; vine érn'a si-o se iti trebuiesca cisme; vino pe la mine, eu amu se'ti facu o pareche de incaltiaminte si d-ta in schimbu se imi dai munc'a d-tale.

Candu trecu pe dinaintea unei cismarii si vediu insirate pe rafturi unu mare numeru de incaltiaminte, imi dici, si este, cititorule, o mangae-tóre gandire: „Pentru càti ómeni n'a lucratu omulu acesta! Biat'a betrana care nu mai sfirsiesce cu ocupatiunile casnice va gassi siosioni solidi, care se o ferésca de recéla; copilasiulu asemenea va gassi pantofiori care se'i protéga peciórele contra ume-dielei solului. Apoi, pe candu omulu acesta continua, in catulu de josu alu casei, de a face incaltiaminte, este in catulu de asupra unu altu omu care se ocupa de a'i face haine. Candu i va trebui hain'a, se va urcá la vecinulu croitoriu, si

candu croitorulu va avea nevoia de ghele, se va scobori la vecinulu seu cismariu.”

Nu trebuie déra se vedemu lumea in negru; lucrurile se petrecu intr'unu modu firescu, asia precum fraternitatea ea insa'si o doresce si o consiliéda.

(Va urmá).

Preturile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

2 Septembrie in Sibiu:

Grâu, dupa cualitati	1 hectolitru	fl. 7.—7.80
Grâu, amestecat	1 „	„ 6.10—6.70
Secara	1 „	„ 3.90—4.30
Papsioiu	1 „	„ 4.60—5.—
Ordiu	1 „	„ 3.20
Ovesu	1 „	„ 2.—2.40
Cartofi	1 „	„ 1.25—1.55
Mazare	1 „	„ 6.—6.50
Linte	1 „	„ 9.—10.—
Fasole	1 „	„ 6.—6.50
Lardu (slanina)	50 Kilogram.	„ 30.—35.—
Untura (unsóre topita)	50 „	„ 28.—28.50
Carne de vita	1 „	„ 40—42
Oua 10 de		„ —.20

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 4 Septembrie

Gabinii imperat. de aur	fl. 5.58 cr.
Moneta de 20 franci	„ 9.33 „
Imperialu rusescu	„ 9.35 „
Moneta germana de 100 marce	„ 57.75 „
Sovereigns englesi	„ 12.— „
Lira turéscá	„ 10.58 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„ —. „

Atestatu medicalu

despre neintrecut'a potere vindecátóre a veritabilei Ape de gura anatherina

(92) 1—3

Dr. J. G. Popp

in contra morburiloru de gura de natura scorbutica si reumatica a gurei si a gingieloru, precum si in contra dureriloru de dinti.

Atestésu, cá de cátiva ani am intrebuintiatu cu successulu celu mai bunu Ap'a de gura anatherina a c. r. dentistu de curte Dr. J. G. Popp din Vien'a in contra morburiloru de gura scorbutice si reumatice, in contra morburiloru gingieloru, precum si in contra dureriloru de dinti si cá o prescriu inca si acuma in tóte casurile, de órece in decursulu praeci mele mi s'au datu adesea ocaziune de a me convinge despre efectulu ei salutaru.

Miclosiulu-Mare.

Dr. J. Fetter m. p.

Depozitele se afla: in Sibiu la d-nii C. Müller, farmacistu, F. A. Reissenberger, Piat'i mica, S. Stengel, Fried. Thallmayer, comerciantu, W. F. Morscher, farmacistu diplom.; in Orasci'a la d. C. Fuhrmann, farmacistu; in Brasiovu la d-nii E. Fabick, W. Jekelius. Ad. Kugler, Goos, Hornung, farmacistii, Demeter Eremias, comerciantu; in Mediasiu la d. dr. Fr. Folberth, farmacistu; in Sebesiu la d-nii J. C. Reinhardt, J. Ludwig Binder, farmacisti; in Sighisóira la d-nii J. B. Misselbacher et filii, J. B. Teutsch, precum si in tóte farmaciele, parfumeriele, magazinele de galanterie si de materiale din Transilvani'a.

Epilepsi'a

(ból'a rea, nevoi'a) o cureadia prin corespondentia in scrisu mediculu specialistu Dr. Killisch, Dresd'a (Neustadt). Esperientia mare, de órece au tractatu preste 11,000 casuri. (84) 4—4

SPIRTU ARTRITICU

inventatu de Heinrich Bloch in Eger (Boemi'a), recunoscutu preste totu cá medicin'a cea mai sigura contra sioldinei si reumathismulu, aplicandu in 24 de óre si frecandu cu ea partile dureróse, sioldin'a si reumathismulu incéta cu totulu. Pretiulu unei sticlutie este de 60 cr. v. a.; tramisa cu posta la comanda, sau pe langa assignatiune 66 cr. v. a. Celoru care ilu voru luá spre vendiare in comisiune, li se dá unu rabatu corespunditoru. In tóte cetatile mai mari se deschidu deposite. Am in posesiunea mea mai multe mii de ateste si scrisori de multiamita pentru precelenti'a acestei medicime. Comandele se esecutéda totudeauna cu întórcerea postei in modulu celu mai conscientiosu.

Heinrich Bloch in Eger (Boemi'a)

proprietariu alu medaliiei de auru pentru arte si sciintia.

In calitate originala se afla: in B.-Pest'a la Josif Török, Timisióira la Ernest Járomisz, Stefanu Tárcsay si C. M. Jahner la „Regele ungurescu“, in Pojon la Feldenek Ferencz si la Sólitz Reszo la „St. Marton“ in Szeghedin la Baresai Caroly, Makon Josef si Csikos N., in Zagrabia la Mittlbach Zsigmond, in Eszek la Dienes J. C., in Sibiu la Morscher W. Fr., in Brasiovu la Stenner J. la „leulu de aur“, in Clusiu la Székly Miklos si la tóte farmaciele mai mari din tíera si strainetate. (90) 3—10

UMRATH & COMP. in PRAG'A,

fabricanti de machine agricole (69) 20—20 se recomanda prin specialitatile loru, renumite prin esecutarea loru fórte solida, ambletu usioru, productivitate mare si treieratu curatu a

Machine loru de treieratu de mana si cu verteju

dela 1 pana la 8 poteri de cai séu boi atatu locomobile catu si stabile. Mai in colo fabricamu in marimi diferite si de o constructiune probata:

Ciure pentru bucate, taiatóre de paie, mori pentru sdrobitu etc. etc.

Catalóge ilustrate in limbile patriei, se tramitu gratuitu si franco.

Tipariulu lui W. Krafft in Sibiu.